

Mosaic olímpic

Recerca multidisciplinar i difusió dels estudis olímpics
CEO-UAB, 20 anys

Editors

Emilio Fernández Peña
Berta Cerezuela
Miquel Gómez Benosa
Chris Kennett
Miquel de Moragas Spà

Centre d'Estudis Olímpics
Universitat Autònoma de Barcelona

Ajuntament de Barcelona

Mosaic olímpic

Recerca multidisciplinar i difusió dels estudis olímpics
CEO-UAB, 20 anys

Editors

Emilio Fernández Peña, Berta Cerezuela, Miquel Gómez Benosa, Chris Kennett, Miquel de Moragas Spà.

Edició

Ajuntament de Barcelona
i Centre d'Estudis Olímpics
de la Universitat Autònoma de Barcelona

**Consell d'Edicions i Publicacions
de l'Ajuntament de Barcelona:**

Ignasi Cardelús, Enric Casas, Eduard Vicente, Jordi Martí, Màrius Rubert, Jordi Campillo, Glòria Figuerola, Víctor Gimeno, Joan A. Dalmau, Carme Gibert, José Pérez Freijo.

Traducció i correcció lingüística

Anna Baldirà, Steve Norris, Mercè Roselló, UAB Servei d'Idiomes Moderns

Diseny i maquetació

Míreia Rocher, Ramon G. Sedó,

Edició i impressió

Direcció d'Imatge i Serveis Editorials
www.bcn.cat/publicacions

© de l'edició: Ajuntament de Barcelona
i Centre d'Estudis Olímpics de la Universitat
Autònoma de Barcelona

© dels textos: els seus autors

ISBN de l'Ajuntament de Barcelona 978-84-9850-312-8

ISBN del Centre d'Estudis Olímpics 978-84-938759-0-9

Dipòsit legal: B.18575-2011

Abril 2011

Impressió amb paper ecològic

Agraïments

L'edició d'aquest llibre s'emmarca en la celebració dels 20 anys d'activitat del Centre d'Estudis Olímpics de la Universitat Autònoma de Barcelona, creat al juny del 1989. Volem expressar el nostre agraïment a totes les persones i les institucions que, d'una manera o altra, han col·laborat a fer realitat aquest projecte.

I, singularment, a l'Ajuntament de Barcelona, cofundador del CEO-UAB, que ha fet possible la impressió d'aquesta edició.

Els continguts d'aquest llibre no es poden reproduir, ni totalment ni parcialment, ni enregistrar, ni transmetre per un sistema de recuperació d'informació, en cap forma ni per cap mitjà, sigui fotomecànic, fotoquímic, electrònic, per fotocòpia o qualsevol altre, sense el consentiment previ per escrit dels editors.

Centre d'Estudis Olímpics (CEO-UAB)
Universitat Autònoma de Barcelona
Campus UAB – Edifici N, planta 1
E-08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)
Barcelona, Catalunya – Spain
Tel. +34 93 581 19 92
Fax: +34 93 581 21 39
ceoie@uab.cat
<http://ceo.uab.cat>

Mosaic olímpic

Recerca multidisciplinar i difusió dels estudis olímpics
CEO-UAB, 20 anys

Editors

Emilio Fernández Peña

Berta Cerezuela

Miquel Gómez Benosa

Chris Kennett

Miquel de Moragas Spà

Sumari

Presentació	9
Ana Ripoll	
Pròleg	11
Alejandro Blanco	
Introducció	13
Emilio Fernández Peña	
Les raons acadèmiques d'un centre d'estudis olímpics a la universitat	19
Miquel de Moragas	

Origen i evolució d'un Centre d'Estudis Olímpics

Els orígens del CEO-UAB, 1989-1994	31
Muriel Ladrón de Guevara	
La gestió de la informació i la documentació al servei d'un centre de recerca	39
Berta Cerezuela i Pilar Cid Leal	
El Moviment Olímpic i el món acadèmic	47
Núria Puig Brandes	
El CEO-UAB com a dinamitzador dels estudis olímpics	57
Testimonis d'experts internacionals que valoren el llegat del CEO-UAB:	
• Deanna Binder (Institute for Olympic Education at the University of Alberta)	58
• Susan Brownell (University of Missouri, St. Louis)	59
• Richard Cashman (University of Technology, Sydney)	60
• Laurence Chalip (University of Texas at Austin)	61
• Gabriel Colomé (Centre d'Estudis d'Opinió - Generalitat de Catalunya)	62
• Lamartine P. DaCosta (Universidade Gama Filho)	63

• Conrado Durántez (Academia Olímpica Española).....	64
• Kang Shin-Pyo (Inje University).....	65
• Bruce Kidd (University of Toronto).....	66
• John MacAloon (University of Chicago).....	67
• Andy Miah (University of the West of Scotland).....	68
• Roy Panagiotopoulou (National and Kapodistrian University of Athens).....	69
• Hai Ren (Beijing University of Physical Education).....	70
• Nancy Rivenburgh (University of Washington).....	71
• Otto J. Shantz (University of Koblenz-Landau).....	72

Els Jocs Olímpics de 1992

Conversa de Juan Antonio Samaranch, Pasqual Maragall i Josep Miquel Abad, deu anys després dels Jocs de Barcelona	77
Miquel Botella i Miquel de Moragas	
L'ombra de Barcelona	87
Isidre Rigau	
Les cerimònies olímpiques de Barcelona'92: el gran bufet de les imatges mediàtiques	97
Núria Garcia	
L'Olimpíada Cultural de Barcelona el 1992. Llums i ombres. Lliçons per al futur	105
Miquel de Moragas	
Conèixer la Barcelona olímpica: preservació i accés a la memòria dels Jocs Olímpics de Barcelona'92 a través de les fonts documentals	117
Berta Cerezuela	
Barcelona'92 i l'estudi dels llegats dels Jocs Olímpics	125
Chris Kennett	

Temes clau de l'Olimpisme

Televisió i Jocs Olímpics: simbiosi, globalitat i construcció de sentit	137
Emilio Fernández Peña i Ibone Lallana del Rio	
Els nous mitjans i els Jocs: el Moviment Olímpic i el web social en la difusió de missatges	147
Emilio Fernández Peña	
La dimensió cultural dels Jocs Olímpics: les cerimònies i les Olimpíades culturals com a plataformes per a unes polítiques culturals sostenibles	157
Beatriz Garcia	
Els voluntaris com a variable d'èxit als Jocs Olímpics del segle XXI	169
Anna Belén Moreno Vílchez	
Olimpisme i els estudis de gènere	177
Natividad Ramajo i Ibone Lallana del Rio	
Barcelona'92 postolímpica: esport i multiculturalisme	185
Chris Kennett	
La dimensió educativa dels Jocs Olímpics	193
Berta Cerezuela	
L'estudi de l'urbanisme olímpic: balanç de recerca i perspectives de futur	203
Francesc Muñoz	
Anàlisi de l'impacte econòmic dels Jocs Olímpics	215
Ferran Brunet	

Barcelona'92 postolímpica: esport i multiculturalisme³⁴

Chris Kennett

Professor de la Business Engineering Scholl (LaSalle-URL); Investigador col·laborador del CEO-UAB

1. Introducció

L'acceleració dels moviments migratoris entre països, i també dins els mateixos països, està canviant la cara de les comunitats arreu del món, alhora que n'augmenta la diversitat cultural i l'intercanvi multicultural.

Cada vegada més, els carrers, les places, els parcs i les platges de les ciutats espanyoles s'omplen de persones de cultures diferents que arriben amb els seus esports i les seves pràctiques esportives com a part de sistemes culturals amb creences, normes, valors i costums diversos.

L'observació d'aquests canvis va despertar l'interès per investigar-los d'una manera més profunda, i amb la participació del CEO-UAB en el projecte de la Comissió Europea *Sport and Multiculturalism* (PMP i Institute of Sport and Leisure Policy 2004) es va iniciar una nova línia d'investigació per al Centre. L'objectiu principal d'aquesta línia d'investigació ha estat proporcionar una nova perspectiva cultural per aproximar-nos a la comprensió i l'anàlisi de les pràctiques esportives, sovint diferents i poc conegudes per nosaltres, dels grups d'immigrants que ara formen part de la societat catalana. En concret, ens hem interessat per quina gent practica esports, per quins són aquests esports, per la raó d'aquesta pràctica i pels espais on es practiquen.

Durant més de dos anys (del 2005 al 2007), un equip d'investigadors del CEO-UAB i Kim Manresa com a fotoperiodista de renom internacional van documentar, per mitjà de fotos i nombroses entrevistes, i van analitzar les pràctiques esportives d'una sèrie de col·lectius a Catalunya, sobretot a l'àrea metropolitana de Barcelona. Aquestes pràctiques van incloure esports gaèlics, criquet pakistanès, futbol i bàsquet a la comunitat llatinoamericana, esdeveniments esportius multiculturals, esports autòctons catalans, beisbol, *kabaddi* de l'Índia i curses populars, entre altres.

Els resultats principals de la investigació es van publicar a través d'una exposició fotogràfica itinerant, el llibre *Esport multicultural* (Manresa i Kennett 2008) i publicacions i comunicacions acadèmiques promogudes per l'Ajuntament de Barcelona, la Diputació de Barcelona i la Generalitat de Catalunya. Així mateix, es van dur a terme una sèrie de projectes d'investigació impulsats per diferents entitats amb l'objectiu d'analitzar el desenvolupament de polítiques relacionades amb l'esport i la multiculturalitat.³⁵

34. Aquest text es basa en els continguts publicats al llibre de Kim Manresa i Chris Kennett (2008) *Esport multicultural = Deporte multicultural = Multicultural Sport*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics / Ajuntament de Barcelona. ISBN: 978-84-9850-085-1.

35. *Deporte e inmigración en España: el papel del deporte en la integración de los ciudadanos* (Consejo Superior de Deportes, 2006); *Indicadores de integración de la población inmigrante a través del deporte* (Consejo Superior de Deportes, 2006); *El paper de l'esport en la integració de la població adulta estrangera immigrada a Catalunya* (Secretaria per a la Immigració i Direcció General de Recerca de la Generalitat de Catalunya, AMIC-2005); *El multiculturalisme en les polítiques esportives: anàlisi de l'adequació de les polítiques locals a Catalunya a les actuacions promogudes per la Unió Europea* (Patronat Català Pro-Europa, amb el patrocini de la Diputació de Girona 2007); *Estudi sobre la pràctica esportiva de la dona immigrant a Catalunya* (Secretaria per a la Immigració i Direcció General de Recerca de la Generalitat de Catalunya ARAI-2006).

Les fotografies i els textos inclosos en el llibre *Esport multicultural* van posar en relleu la dimensió social i humana de l'esport. La nostra investigació va identificar que l'esport té un paper central a l'hora de construir la identitat de moltes persones i els proporciona l'oportunitat d'interactuar amb els altres i desenvolupar xarxes socials internes i externes a les pròpies comunitats.

Per a molts immigrants, jugar als esports dels seus països d'origen és una manera de conservar la seva identitat i, alhora, d'enriquir la varietat d'oportunitats esportives de la comunitat d'acollida.

Les experiències observades de diferents comunitats a l'hora de practicar l'esport van mostrar l'esforç físic dels jugadors, la competitivitat i la passió per l'esport practicat. Així mateix, vam observar moments d'alegria i diversió, de llibertat, de companyonia i d'amistat.

A poc a poc, algunes d'aquestes noves pràctiques d'esports ètnics s'han anat obrint a altres grups culturals. També hi ha alguns immigrants que s'han anat incorporant a les pràctiques esportives locals i es comencen a integrar en el sistema esportiu català.

En aquest capítol intento explicar més sobre el context dels canvis socials que han tingut lloc i vincular-los als impactes dels Jocs Olímpics de Barcelona 1992 com un moment decisiu en la història d'una ciutat. La nova realitat multicultural de Barcelona s'ha d'analitzar dins el context dels processos globalitzadors, sobretot la migració de persones i l'impacte que té a la fàbrica social i esportiva.

2. Jocs Olímpics i processos globalitzadors

Els Jocs Olímpics, com a exemple principal de gran esdeveniment modern, reflecteixen l'acceleració dels processos globalitzadors que van caracteritzar la fi del segle XX. Finançats per patrocinadors multinacionals i mitjans de comunicació, aquests setze dies de competicions esportives són seguits en directe per centenars de milions de persones arreu del món. Els avenços en les tecnologies de la comunicació permeten que els ulls del món es concentrin en la ciutat seu i en els milers d'atletes procedents de diferents cultures i orígens ètnics que s'apleguen per competir, però també per impulsar la comprensió i la pau.

En efecte, els Jocs Olímpics proporcionen un exemple d'allò que Giddens (1998) identifica com el fenomen de compressió de temps i espai, que genera una experiència simultàniament local i global per a participants i espectadors.

Diferents acadèmics (Bale i Maguire 1994; Maguire 1999; Roche 2000) han estudiat en profunditat el significat dels Jocs Olímpics com a part dels processos globalitzadors. No obstant això, s'ha prestat poca atenció als impactes que els Jocs tenen a llarg termini a les ciutats seu en una era cada vegada més global. Els Jocs Olímpics de Barcelona 1992 en són una excepció, ja que s'han investigat potser més que cap dels altres Jocs del període de postguerra (Kennett i Moragas 2006; Moragas i Botella 1995; Moragas i Botella 2002).

Aquesta anàlisi longitudinal ha identificat com a pluridimensionals, tant pel que fa a allò tangible com a allò intangible, les conseqüències que Barcelona va generar a llarg termini com a seu dels Jocs Olímpics. La infraestructura urbana de la ciutat es va modernitzar com a part dels projectes de rehabilitació a gran escala. Per fer-ho, s'hi van invertir bilions d'euros, la qual cosa va contribuir a transformar l'economia local basada en serveis. Pel que fa a la projecció de la ciutat, la imatge i la identitat de Barcelona i els seus residents es va comunicar a un públic internacional.

L'impacte va ser tan gran que els organitzadors van descriure l'experiència com l'equivalent a experimentar cinquanta anys de desenvolupament en els sis de preparació dels Jocs, fins al punt de definir un punt d'inflexió en la història barcelonina: hi ha un pre i un post-Barcelona'92. La magnitud de l'esdeveniment i els impactes a llarg termini que van tenir els Jocs demostren que van servir de catalitzador clau per facilitar el canvi social i cultural a la ciutat.

La realitat de la ciutat de la Barcelona postolímpica s'ha caracteritzat per la inversió continuada que ha seguit el model d'economia mixta que es va utilitzar als Jocs. La ciutat, metafòricament i literalment, es va construir **sobre** l'efecte catalitzador dels Jocs, en establir-se un procés de millora contínua d'infraestructures i promoció implacable de la ciutat com a destinació de turisme i negoci.

En termes de turisme, els resultats parlen per si mateixos. D'una banda, les arribades a Barcelona han passat d'1,7 milions el 1990 a 5 milions el 2005, i de l'altra, les activitats relacionades amb el turisme van suposar el 15 % del PIB de la ciutat el 2002 (Turisme de Barcelona 2005).

La combinació d'una millor perspectiva d'ocupació als serveis, el sector agrícola i la construcció, la percepció d'una qualitat de vida millor, el reagrupament familiar i els canvis a la legislació han contribuït a un augment dràstic de l'arribada d'immigrants a Barcelona.

3. Migració, esport i diàleg intercultural

La migració constitueix l'element humà de la globalització. Segons les Nacions Unides (United Nations 2006), el 2005 el nombre de persones que vivien fora dels seus països de naixement era de 191 milions, és a dir, el 3 % de la població mundial. Els últims anys, Espanya ha experimentat un augment del nombre d'immigrants, la qual cosa la situa en desè lloc entre els països del món amb índexs de migrants, per darrere, en l'àmbit de la Unió Europea, d'Alemanya, França i el Regne Unit. Mentre que el 1998 menys del 2 % de la població espanyola era estrangera, el 2007 un de cada deu residents a Espanya era estranger. L'increment d'immigrants no s'ha repartit uniformement: dels 4,5 milions d'estrangers que viuen a Espanya, prop d'un milió resideixen a Catalunya, cosa que suposa el 13 % de la població. Així, aquesta comunitat autònoma és la que acull el nombre d'immigrants més alt d'Espanya.

La nova realitat multicultural de Catalunya es caracteritza per la diversitat cultural. L'any 2008, l'Institut Nacional d'Estadística assenyalava que la comunitat immigrant més gran era la d'origen marroquí (20 %), seguida per l'equatoriana (8 %), la romanesa (7 %), la boliviana (5 %) i la colombiana (4 %). Aquests grups tampoc no es distribueixen d'una manera uniforme al territori català, ja que la majoria viuen a la província de Barcelona. A la ciutat de Barcelona, els equatorians en són el grup principal, seguits pels italians (una part dels quals és d'origen argentí), els bolivians i les comunitats pakistanesa i xinesa, el nombre de la qual augmenta a gran velocitat. Així mateix, cal destacar la naturalesa dinàmica de la immigració en aquesta ciutat. Entre els anys 2005 i 2007 la població equatoriana es va reduir en el 20 %, mentre que la boliviana va augmentar en el 97 % (Ajuntament de Barcelona 2008).

Si bé la integració econòmica és la prioritat principal dels grups nous, també hi ha una necessitat clara d'integració social i cultural d'aquests grups d'immigrants que canvien d'una manera ràpida i constant (Kennett et al. 2006).

Molts països del món han posat en marxa programes d'integració per a persones que no tenen ciutadania, i cada vegada es tenen més en compte les oportunitats econòmiques, socials i culturals associades a la immigració, i no tant les possibles amenaces (United Nations 2006).

Els temes de la migració estan sotmesos a les polítiques i la legislació dels estats, però la naturalesa internacional del fenomen ha afavorit que hi intervinguin organitzacions governamentals i no governamentals d'àmbit internacional.

El 2 de novembre de 2001 es va aprovar la Declaració Universal de la UNESCO sobre la Diversitat Cultural, que va ratificar més endavant la Comunitat Europea el 18 de desembre de 2006. Ja que les societats del món són cada vegada més multiculturals, la Declaració pretén preservar la diversitat cultural per mitjà d'un procés adaptatiu que proposi solucions creatives i innovadores. Segons paraules del director general de la UNESCO, Koichiro Matsuura, "cada individu ha de reconèixer no

tan sols l'alteritat en totes les seves formes, sinó també el caràcter plural de la seva pròpia identitat dins societats igualment plurals" (UNESCO 2001).

Segons l'article 6 de la Declaració, mantenir la diversitat cultural requereix accedir a mitjans d'expressió i de difusió cultural. L'esport és una activitat cultural primordial per a moltes societats i constitueix un mitjà d'expressió important que pot contribuir als processos adaptatius i a l'intercanvi intercultural.

El Llibre Blanc sobre l'esport de la Comissió Europea (Comisión de las Comunidades Europeas 2007) assenyalava el paper fonamental de l'esport a la societat i la importància que té a l'hora de fomentar una ciutadania activa a través de valors com l'esperit d'equip, la solidaritat, la tolerància i el joc net. Així mateix, subratlla el potencial de l'esport per incloure i integrar els immigrants en proporcionar-los un sentiment compartit de pertinença. La Comissió promou la creació d'espais i activitats perquè les societats d'acollida i immigrant puguin interactuar per mitjà de l'esport, ja que això constitueix una via per reforçar el diàleg intercultural.

Espanya és un dels molts països compromesos políticament amb la integració de les comunitats d'immigrants. A Catalunya, la Generalitat ha reconegut la importància de l'esport com a part d'aquest procés. Institucions clau com ara la Diputació de Barcelona en l'àmbit provincial han fet els primers passos per crear polítiques en aquest terreny, i a municipis com Barcelona s'han organitzat i impulsat diverses iniciatives per promoure la cohesió social i la inclusió (Kennett et al. 2008).

4. La participació esportiva a la Barcelona post-1992

Batlle i Niubó van analitzar els impactes dels Jocs Olímpics de Barcelona 1992 en la participació esportiva a la ciutat i van afirmar que "l'increment de la pràctica de l'esport i l'activitat física ha estat, sense cap mena de dubte, un dels canvis més significatius en la gent de la nostra ciutat durant la passada dècada" (Batlle i Niubó 2002, 197).

El 2002, aproximadament 300.000 persones eren membres d'instal·lacions esportives públiques i privades, una xifra que representa gairebé el 20 % de la població. Segons les enquestes de participació esportiva que es fan cada cinc anys, el 47,1 % de la població practicava esport regularment el 1989, i aquesta xifra es va incrementar al 51 % el 1994, i al 58 % el 1999. Els Jocs Olímpics es poden considerar un catalitzador d'aquest canvi, ja que van augmentar l'oferta d'instal·lacions esportives i la promoció d'activitats esportives, la qual cosa va coincidir amb el *boom* de les activitats de *fitness* que hi va haver a Catalunya i a Espanya en general.

Des del punt de vista de l'oferta, el nombre d'instal·lacions esportives públiques es va incrementar de 1.422 el 1994 a 3.400 el 2001, però potser és més important destacar, segons Batlle i Niubó (2002), la transformació urbana que va viure Barcelona en crear o regenerar espais públics que s'han convertit en llocs clau per a la pràctica esportiva. De fet, el 41 % dels barcelonins que practiquen esport i activitat física no fan servir instal·lacions esportives d'una manera regular i aprofiten aquests "nous" espais urbans, com ara les platges artificials al front marítim.

Encara que els nivells de participació es van incrementar en general, alguns grups —i en particular la tercera edat, els joves, les dones i les persones amb discapacitats— van continuar proporcionalment infra-representats i es van convertir en el centre d'atenció de les polítiques esportives de la ciutat.

Tot i que la diversitat cultural cada vegada més gran va transformant l'estructura de la població, les enquestes de participació esportiva no distingeixen entre grups d'immigrants, i per tant no és possible fer un seguiment de la participació d'aquests grups a la ciutat. El nostre projecte, que es va basar en una aproximació qualitativa, va explorar els hàbits esportius en una nova realitat caracteritzada per una diversitat cultural creixent.

5. Esport a la Barcelona post-1992: una nova realitat cultural

Si bé l'esport sempre s'ha vist afectat pels fluxos migratoris, les experiències esportives dels immigrants al començament del segle XXI que s'inclouen en aquest estudi ens proporcionen una nova perspectiva cultural de la pràctica esportiva a Catalunya. L'onada d'immigració internacional que ha tingut lloc des del final de la dècada dels noranta ha aportat noves pràctiques esportives a Catalunya.

Durant les entrevistes fetes als esportistes, tots van coincidir a afirmar la importància de l'esport en les seves vides. L'esport és un element fonamental de les seves identitats, de qui són com a individus i de com es defineixen ells mateixos amb relació als altres. L'oportunitat de practicar esport dona sentit a les seves vides i a molts els permet evadir-se d'una realitat quotidiana caracteritzada per llargues jornades laborals, llocs de treball inestables, sous baixos i, generalment, condicions de vida dolentes. El fet de ser lluny no tan sols dels seus països, sinó també de les seves famílies, amics i llars, fa que l'oportunitat de passar temps amb altres persones en la seva mateixa situació generi un sentiment de pertinença.

En reproduir i adaptar pràctiques esportives “de casa” s'aconsegueix que els individus i les comunitats reforcin les seves identitats culturals i, moltes vegades, fins i tot les seves identitats nacionals. Els esdeveniments esportius organitzats per fomentar l'intercanvi cultural entre col·lectius, com ara la Mini Copa del Món (torneig de futbol 11 organitzat per una ONG de la comunitat llatinoamericana) o el torneig Tot Colors (torneig de futbol sala organitzat per l'FC Barcelona), solen ser competicions entre comunitats d'immigrants per representacions nacionals que imiten l'estructura dels campionats mundials. Tot i que aquests esdeveniments apleguen persones de diferents nacionalitats, la tendència és competir els uns contra els altres, més que no pas participar plegats en l'esdeveniment.

El torneig Tot Colors va intentar superar la separació per països durant la fase final del campionat, en què les ciutats participants van formar equips amb els millors jugadors del torneig perquè representessin la seva ciutat. Com a resultat, van competir equips multiculturals i es va generar un sentiment d'orgull i d'identificació amb les ciutats.

Al club esportiu gaèlic Barcelona Gaels ha tingut lloc una situació semblant, ja que la seva participació en els campionats espanyols i europeus els ha amarat d'un sentiment d'orgull en representar la ciutat de Barcelona i vestir la samarreta vermella i groga inspirada en la senyera.

L'esport obre també les portes perquè els participants desenvolupin xarxes socials. És cert que els beneficis físics i psicològics de practicar esport són evidents, però segurament són igual d'importants els beneficis socials. L'esport constitueix una oportunitat per trobar-se regularment amb altres persones i passar temps amb els amics i la família. Aquestes xarxes socials s'utilitzen amb propòsits més pràctics, com fan els jugadors de *kabaddi* de la comunitat índia, que les fan servir per socialitzar-se i per trobar feina o un lloc per viure. La pràctica d'esports representa un mecanisme per guanyar respecte i reforçar l'orgull i l'autoestima, la qual cosa confereix a algunes persones un sentiment d'apoderament i autonomia que potser els falta en altres facetes de la vida.

El procés de creació de xarxes socials varia d'una cultura a una altra. Per exemple, el futbol és una activitat comunitària per als llatinoamericans en la qual participen famílies senceres i es crea una atmosfera social en què la gent menja, beu, xerra, juga i es diverteix. A la Lliga Internacional de Futbol de Barcelona, les xarxes socials es formen d'una altra manera, ja que s'estableixen relacions entre jugadors més que no pas entre famílies. Aquestes relacions es creen dins els equips, però també entre jugadors de diferents equips, ja que els jugadors solen fer vida social abans i després dels partits.

En aquest sentit, participar en els esports incrementa el capital social i permet incloure els grups en pràctiques culturals col·lectives. No obstant això, tot i que en principi es dona la diversitat cultural en el context esportiu, ja que “dins” les comunitats d'immigrants es practica esport, s'observen poques mostres d'integració i intercanvi intercultural “entre” comunitats.

La tendència a practicar esports col·lectius de forma autogestionada per part de les comunitats d'immigrants es pot explicar en termes pràctics. Els immigrants nous solen tenir en els seus compatriotes els punts de referència principals per practicar esport o per conèixer gent i teixir xarxes socials. Això passa gairebé sempre fora del sistema de federacions esportives, per la necessitat de presentar documents legals, la despesa econòmica i el temps de dedicació, així com per la dificultat afegida d'entrar en un equip local davant la facilitat d'entrar en un equip organitzat per immigrants compatriotes. La Mini Copa del Món organitzada per la Fundació Joan Pau II està vinculada a un torneig de lliga en el qual participen més de 1.000 jugadors procedents principalment de l'Amèrica Llatina més la lliga femenina, que figura en aquest estudi i té unes 100 jugadores. La Lliga Internacional de Futbol de Barcelona aplega 24 equips i prop de 300 jugadors, gairebé tots estrangers. Aproximadament 10 equips participen cada any en un torneig de criquet organitzat per la comunitat pakistanesa i en el qual juguen més de 100 persones. Es tracta només d'alguns exemples que mostren la magnitud de les pràctiques esportives ben organitzades i no federades que tenen lloc a les comunitats d'immigrants.

Ja que la pràctica esportiva dels immigrants es dona majoritàriament fora del cercle oficial de les federacions, es pot afirmar que hi ha un sistema esportiu separat, paral·lel i informal entre les comunitats d'immigrants. En aquest sentit, es treballa per oferir oportunitats esportives i fomentar l'intercanvi intercultural amb la finalitat que persones de diferents cultures participin plegades en lloc de competir entre elles o en paral·lel les unes contra les altres. Alguns esports ètnics s'han obert a grups d'altres comunitats, com passa amb les escoles de criquet organitzades al barri del Raval de Barcelona. El Barcelona Gaels també ha organitzat tallers per a professors d'educació física i estudiants que tenen com a objectiu promoure la introducció del futbol gaèlic a les escoles de Catalunya.

Hi ha un consens generalitzat en el sentit que sí que es dona la voluntat d'integració per part de tothom, i que això implica un procés bilateral de canvi per mitjà de l'intercanvi d'experiències culturals en l'àmbit dels esports.

Perquè el procés d'integració avanci, s'han de superar les barreres que s'han detectat. Algunes d'aquestes barreres són de tipus institucional i signifiquen treballar conjuntament amb federacions, clubs i associacions perquè donin cabuda a més persones de diferents cultures. Així mateix, les instal·lacions i les activitats s'haurien d'adaptar per satisfer unes necessitats cada vegada més diverses a determinades comunitats. Aquest procés ja s'ha iniciat gràcies a interlocutors de l'Administració pública que han començat a respondre als canvis operats a les estructures socials i culturals; no obstant això, continua viu el repte de fomentar el diàleg amb les minories immigrants per garantir que s'escolti la seva veu.

6. Conclusions

Durant la realització d'aquest estudi ens vam adonar que l'arribada de persones de diferents cultures representava una gran oportunitat per a l'esport català. S'estan introduint nous esports a Catalunya, la qual cosa diversifica les oportunitats esportives i obre les portes per entendre els nostres veïns. Així mateix, els esports existents també canvien a mesura que persones de cultures diferents els practiquen plegades. Dels esportistes entrevistats, alguns eren professionals als seus països d'origen, però durant el procés d'emigració van haver d'abandonar la carrera esportiva a la recerca d'una nova vida. El fet que tinguem exesportistes professionals que treballen en bars, restaurants i el servei domèstic, i que no participen en competicions esportives, constitueix una pèrdua important de capital esportiu per a Catalunya.

En realitat, l'enriquiment del "capital esportiu" de Catalunya ja ha començat, però s'ha de desenvolupar més per aprofitar-ne al màxim tot el potencial. El repte polític consisteix, per tant, a trobar l'equilibri entre els tres factors següents: el suport necessari als esports ètnics per conservar la diversitat cultural, la necessitat d'integrar les persones en les pràctiques esportives ja existents i la promoció d'oportunitats per a l'intercanvi intercultural i la integració social (PMP i Institute for Sport and Leisure Policy 2004).

Es pot donar el risc que l'esport s'utilitzi per reforçar les diferències entre identitats ètniques, la qual cosa representaria desenvolupar les cultures de forma separada dins la societat i un "efecte gueto" en el qual gairebé no s'interactuaria i en què les comunitats quedarien aïllades. D'altra banda, l'esport es podria utilitzar per integrar en la societat local persones d'origens ètnics diferents. En aquest sentit, els immigrants jugarien als esports locals i començarien el procés per formar part de la cultura local.

Cap d'aquestes dues posicions no condueix a l'intercanvi intercultural i, en canvi, pot provocar ressentiment, resistència i conflictes en l'àmbit de l'esport i a la societat en general. Segons sembla, molts dels esportistes entrevistats es trobaven immersos en un procés de redefinició de la seva identitat. Si bé es posava de manifest la necessitat de reforçar i transmetre la seva identitat cultural, també hi havia el desig de formar part de les noves comunitats.

El desenvolupament d'un model intercultural d'esport que assoleixi els objectius de preservar la diversitat cultural i la integració s'ha de basar en una cosa més bàsica relacionada amb l'essència de l'esport: els valors. L'esport ofereix l'oportunitat que les cultures interactuïn, però sense els valors compartits de l'esperit d'equip, la solidaritat, la tolerància i el joc net no hi ha cap garantia que els resultats dels intercanvis esportius siguin positius. La clau per evitar els conflictes, la violència, el racisme i la xenofòbia en l'àmbit esportiu consisteix en l'educació basada en valors.

Després de la celebració dels Jocs Olímpics, Barcelona va canviar físicament, va reestructurar l'economia, es va redefinir a escala internacional, però també ha viscut i continua vivint canvis socials i culturals profunds que han creat una nova sèrie d'oportunitats i reptes per a la convivència en un context multicultural. L'esport forma part de l'essència de la fàbrica social i cultural de la ciutat i té un paper clau a l'hora de construir un diàleg intercultural entre els seus ciutadans i ciutadanes.

Referències bibliogràfiques

- Ajuntament de Barcelona. 2008. Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona, 2008. <http://www.bcn.es/estadistica/catala/dades/anuari/index.htm>.
- Bale, John, i Joseph Maguire, eds. 1994. *The Global Sports Arena: Athletic Talent Migration in an Interdependent World*. London: Frank Cass Publishers.
- Batlle, Albert, i Martí Niubó. 2002. "L'esport i la pràctica de l'activitat física a la ciutat de Barcelona després de Barcelona'92". A *Barcelona: l'herència dels Jocs (1992-2002)*, eds. Miquel de Moragas i Miquel Botella, 197-218. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics (UAB), Ajuntament de Barcelona, Editorial Planeta. <http://ceo.uab.cat/2010/docs/C20202.pdf>.
- Comisión de las Comunidades Europeas. 2007. *Libro blanco sobre el deporte*. Bruselas: Comisión de las Comunidades Europeas. http://ec.europa.eu/sport/white-paper/doc/wp_on_sport_es.pdf.
- Giddens, Anthony. 1998. *The Third Way: the Renewal of Social Democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Kennett, Chris, et al. 2006. *Deporte e integración en España: el papel del deporte en la integración de los ciudadanos*. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics (CEO-UAB).
- Kennett, Chris, et al. 2008. "El paper de l'esport en la integració de la població adulta estrangera immigrada a Catalunya". A *Recerca i immigració*, 83-101. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Secretaria per a la Immigració.
- Kennett, Chris, i Miquel de Moragas. 2006. "Barcelona 1992: Evaluating the Olympic Legacy". A *National Identity and Global Sports Events Culture, Politics, and Spectacle in the Olympics and the Football World Cup*, eds. A. Tomlinson i C. Young, 177-195. Albany: SUNY Press.
- Maguire, Joseph. 1999. *Global Sport: Identities, Societies, Civilizations*. Oxford: Polity Press.
- Manresa, Kim, i Chris Kennett. 2008. *Esport multicultural = Deporte multicultural = Multicultural Sport*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics, Ajuntament de Barcelona.
- Moragas, Miquel de, i Miquel Botella, eds. 1995. *Les Claus de l'èxit: impactes socials, esportius, econòmics i comunicatius de Barcelona '92*. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Moragas, Miquel de, i Miquel Botella, eds. 2002. *Barcelona: l'herència dels Jocs (1992-2002)*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics (UAB), Ajuntament de Barcelona, Editorial Planeta. <http://ceo.uab.cat/2010/docs/C20202.pdf>.
- PMP; Institute of Sport and Leisure Policy. 2004. *Sport and Multiculturalism: Final Report: Studies on Education and Sport*. Loughborough: Comisión Europea. Dirección General de Educación y Cultura. <http://lboro.ac.uk/departments/ssehs/research/centres-institutes/sport-leisure-policy/pdf/ec-sport-multicultural.pdf>.
- Roche, Maurice. 2000. *Mega-Events and Modernity: Olympics and Expos in the Growth of Global Culture*. London: Routledge.
- Turisme de Barcelona. 2005. Estadístiques de Turisme a Barcelona. <http://www.barcelonaturisme.com/imgfiles/estad/Est2005a.pdf>.
- UNESCO. 2001. Declaración Universal de la UNESCO sobre la Diversidad Cultural. <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127160m.pdf>.
- United Nations. Department of Economic and Social Affairs. 2006. Internacional Migration 2006. http://www.un.org/esa/population/publications/2006Migration_Chart/Migration2006.pdf.